

Г.І. Тімов

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МЕДИКО- САНІТАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ СБ УКРАЇНИ В РЕЖИМІ ПОВСЯКДЕННОЇ ГОТОВНОСТІ

*Військово-медичне Управління СБ України
м. Київ*

Ключові слова: *Служба безпеки України, організація медичного забезпечення*

Key words: *Security Service of Ukraine, organization of the medical providing*

Резюме. *Ведущим направлением в системе медико-санитарного обеспечения личного состава СБ Украины является профилактическое, которое содействует сохранению здоровья личного состава, достижению в соответствующие сроки стойкого и адекватного структурным и функциональным возможностям восстановления нарушенных функций организма индивидуума для оптимального выполнения им обязанностей военной службы и служебной деятельности.*

Summary. *A leading line in the system of medical-sanitary provision of the staff of Security Service of Ukraine is prophylactic, it makes for preservation of staff's health, achievement of stable and adequate functional abilities to restore disturbed functions of a person's organism in relevant term for the optimal fulfilment of duties of a serviceman and service activities.*

Медико-санітарне забезпечення особового складу Служби безпеки України (СБ України) здійснюється Військово-медичним управлінням (ВМУ) СБ України [4].

До складу ВМУ входять лікувально-профілактичні підрозділи: госпіталі, поліклініки, відокремлені та інші підрозділи, які функціонально йому підпорядковані і підзвітні. Відокремленими підрозділами ВМУ є військово-медичні служби (ВМС) у регіональних органах СБ України [3, 6].

Відомо, що якість, доступність та ефективність саме медичної допомоги прямо залежать від забезпеченості населення медичним персоналом та його кваліфікації, тому питанням кадрового потенціалу системи охорони здоров'я МОЗ України надається певна увага. Також відповідна увага приділяється питанням організації функціонування, комплектування, кваліфікаційним вимогам тощо у системі військової медицини МО України [1,2].

У науковій літературі відсутні інформаційні джерела щодо організаційних аспектів функціонування системи медичного забезпечення органів СБ України в режимі повсякденної готовності.

Мета роботи – вивчити та проаналізувати організаційно-штатну структуру та функціонування системи медичного забезпечення особового складу регіональних органів СБ України в режимі повсякденної готовності.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження проводилося із використанням соціально-гігієнічних методів: аналітико-синтетичного, безпосереднього спостереження, документального обліку [5].

Матеріалами були звітна документація ВМС, законодавчі, нормативно-правові й інші нормативні документи, що регламентують функціонування та медико-санітарне забезпечення особового складу регіональних органів СБ України.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

ВМС регіональних органів СБ України організує і виконує завдання щодо лікувально-профілактичного, санітарно-гігієнічного, проти-епідемічного забезпечення особового складу відповідно до законодавства України, нормативно-правових актів СБ та МОЗ України, наказів ВМУ СБ України, Положення про ВМС ВМУ СБ України регіонального органу тощо.

Основним завданням ВМС регіональних органів СБ України є: забезпечення різноманітних потреб прикріпленого контингенту в наданні якісної медико-санітарної допомоги, включаючи спектр профілактичних і лікувальних заходів, послуг медичного характеру, а також виконання оздоровчих та інших функцій на основі професійної діяльності медичних працівників.

Основними напрямками діяльності ВМС регіональних органів СБ України визначені: про-

філактика захворювань та проведення заходів щодо збереження здоров'я прикріпленого контингенту, раннє виявлення захворювань та надання кваліфікованої медичної допомоги хворим; проведення медичних оглядів кандидатів на військову службу до СБ України, ВС та осіб, які бажають вступити до вищих військових навчальних закладів СБ України, для визначення їх придатності до військової служби, а також ВС, які направляються для проходження військової служби за кордон, та членів їх сімей; здійснення контролю за виконанням санітарно-гігієнічних вимог в органах СБ України та підтримання належного санітарно-епідемічного стану на території їх дислокації; організація і надання своєчасної та кваліфікованої медичної допомоги пораненим та хворим, їх евакуація з місць катастроф, надзвичайних ситуацій, належне оформлення медичної документації (в тому числі на МСЕК та в страхових випадках), виконання бойових завдань тощо.

Надання медичної допомоги особовому складу СБ України – це процес, який здійснюється медичним складом ВМС регіональних органів СБ України з використанням: відповідної організаційно-штатної структури, матеріально-технічної бази; наявних технологічних ресурсів, з урахуванням дотримання технологій та стандартів діагностики, лікування та диспансерного нагляду у відповідності до потреб прикріплених контингентів.

У сучасних умовах питання оптимізації організаційно-штатної структури ВМС регіональних органів СБ України та раціональне їх використання набуває особливої актуальності і є об'єктивно необхідним з урахуванням практично вичерпних можливостей розвитку ВМС СБ України за рахунок екстенсивних факторів.

Штатна структура ВМС регіональних органів СБ України залежить від організаційної структури конкретного регіонального Управління СБ України, характеру спеціальних заходів, що їм проводяться, особливостей його медичного забезпечення, кількості прикріпленого контингенту, а також від спеціальних завдань, що покладаються на відповідні ВМС.

Типова структура відокремленого підрозділу ВМУ – військово-медичної служби надана на рис.

У взаємодії з відповідними підрозділами кадрового забезпечення регіональних органів СБ України здійснюється постійна, планова, цілеспрямована робота щодо комплектування ВМС висококваліфікованим медичним та іншим персоналом відповідно до затвердженого штатного

розкладу фахівцями, які мають певний досвід роботи за фахом у територіальній мережі лікувальних закладів МОЗ України та відповідну кваліфікаційну категорію за фахом. Згідно з діючими вимогами ведеться робота щодо підготовки резерву на підвищення з наявного лікарського та медичного персоналу, в тому числі на керівні посади у ВМС та ВМУ СБ України.

З урахуванням проведеного аналізу особового складу ВМС СБ України дозволяє визначити такі його категорії:

- керівний склад;
- лікарський склад;
- середній медичний персонал;
- молодший медичний персонал;
- технічний персонал.

1. Керівний та лікарський склад (лікарі).

ВМС очолюють кадрові (за контрактом) військові (атестовані) або не атестовані лікарі, які за фахом є спеціалістами з організації та управління охороною здоров'я.

Лікарські посади укомплектовуються лікарями-офіцерами медичної служби запасу, які при необхідності призиваються на військову службу до СБ України в особливий період, а у мирний час працюють за вільним наймом (не атестовані).

З урахуванням скорочення кількості військових кафедр у вищих навчальних медичних закладах медичні підрозділи СБ України планується комплектувати лікарським складом, який не проходив навчання на військових кафедрах, тому при необхідності їх призову на військову службу за контрактом в СБ України їх буде атестовано лише після спеціальної підготовки відповідно до Положення про проходження військової служби.

Фахова структура лікарських посад ВМС регіональних органів СБ України включає лікарів: хірургів, терапевтів, стоматологів, невропатологів, офтальмологів, отоларингологів та інших спеціалістів відповідно до затвердженої організаційно-штатної структури. Кожен лікар повинен бути готовим організувати й особисто надавати відповідний вид медичної допомоги за фахом залежно від місця її надання, з урахуванням бойової або оперативної обстановки.

Особливе значення для ефективного управління ВМС регіонального органу СБ України з надання кваліфікованої медичної допомоги набуває підготовка, перепідготовка та удосконалення керівного та лікарського складу ВМС органів СБ України усіх адміністративних територій.

Типова структура відокремленого підрозділу ВМУ СБ України

На сьогодні підвищення кваліфікації за фахом здійснюється лікарями усіх закладів охорони здоров'я СБ України на базі факультетів удосконалення лікарів вищих медичних навчальних закладів, вищих медичних закладів удосконалення лікарів (у т.ч. за місцем дислокації ВМС) та Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика МОЗ України. Відповідно до кваліфікаційної категорії лікарській склад ВМС отримає грошове забезпечення згідно з тарифними окладами та заохочувальні надбавки, чим забезпечується стимуляція медичних кадрів до професійного та кар'єрного росту.

Атестація керівного та лікарського складу, що працюють у ВМУ та ВМС, проводиться на базі ВМУ СБ України (м. Київ) позаштатною атестаційною комісією МОЗ України відповідно до наказу МОЗ України № 48 від 1993 р. „Про

порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності” та наказу МОЗ України від 07.07.2009 р. № 484 „Про затвердження Змін до Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах”.

2. Середній медичний персонал.

Середній медичний персонал призначений для комплектування наявних штатних посад середнього медичного персоналу ВМС. До них належать фельдшери, медичні сестри, фельдшери-лаборанти та інші. На ці посади призначаються особи, які мають медичну освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр, молодший спеціаліст з медичною освітою і задовольняють вимогам комплектування (за договором, контрактом).

Середній медичний персонал удосконалює свої теоретичні й практичні навички та проходить атестаційні іспити на базі відділень удосконалення середніх медичних працівників обласних (базових) медичних училищ МОЗ України відповідно до наказу МОЗ України № 742 від 23.11.2007 р. „Про атестацію молодших спеціалістів з медичною освітою”. З урахуванням наявної відповідної кваліфікаційної категорії середній медичний склад ВМС отримує грошове забезпечення згідно з тарифними окладами та заохочувальних надбавок, чим забезпечується їх стимуляція до професійного та посадового росту.

Кабінети фахівців ВМС повинні бути телефонізовані як зовнішніми, так і внутрішніми лініями зв'язку (при необхідності), обладнані необхідним медичним майном та медичним устаткуванням згідно зі спеціальністю лікарів та медичних сестер відповідно до затверджених стандартів.

3. Молодший медичний та технічний персонал.

На посади молодшого та технічного персоналу ВМС призначаються, в основному, особи, які не мають спеціальної медичної підготовки або мають освітньо-кваліфікаційний рівень кваліфікованого робітника. Підготовка цієї категорії працівників проводиться безпосередньо у закладах ВМУ СБ України під керівництвом старших медичних сестер відділень мережі закладів. Технічний персонал забезпечений відповідним устаткуванням та інвентарем.

Аналізуючи наявну інформацію щодо кількості посад медичних працівників у закладах охорони здоров'я СБ України, можна констатувати, що вона змінювалась з урахуванням варіабельності прикріпленого контингенту у відповідності до нормативних документів, які регламентують штатний розклад.

Кожному медичному працівнику ВМС СБ України, згідно з затвердженими нормативними потребами фахової медичної діяльності, виділено та обладнано робоче місце, відповідно до діючих санітарних норм та висновків атестаційної комісії.

Необхідно зазначити, що ВМС регіональних органів СБ України має подвійне підпорядкування: з питань медичної діяльності – ВМУ, а з інших питань – начальнику регіонального органу СБ України.

Особливістю функціонування ВМС регіонального органу СБ України є комбінований принцип надання медичної допомоги: закритої системи її надання на рівні амбулаторно-поліклінічної допомоги з використанням цехово-дільничного

принципу роботи та впровадженням стаціонарозамісних технологій (85,0% звернень) та відкритої системи на рівні спеціалізованої, висококваліфікованої допомоги, в тому числі стаціонарного етапу її надання (15,0% звернень) та медико-експертній допомозі (2,0%) в основному в закладах охорони здоров'я МОЗ України [7].

Надання медичної допомоги особовому складу СБ України – це процес, який здійснюється медичним складом ВМУ СБУ з використанням: матеріально-технічної бази; наявних технологічних ресурсів, з урахуванням дотримання технологій та стандартів діагностики, лікування та диспансерного нагляду у відповідності до потреб прикріпленого контингенту.

Медичне забезпечення прикріпленого контингенту у ВМС регіональних органів СБ України здійснюється за цехово-дільничним принципом, суть якого полягає в тому, що усі підрозділи Управління (тобто служби, відділи, відділення, сектори, групи тощо) розподілені та закріплені за терапевтичними дільницями, що мають певну чисельність контингенту обслуговування.

Провідна роль у наданні первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД) належить дільничним лікарям-терапевтам, які складають відповідну кількість лікарів ВМС.

Цехово-дільничний принцип дозволяє:

- здійснювати наближення медичної допомоги особовому складу до місця служби;
- забезпечити ефективну доступність медичної допомоги;
- забезпечити довготривале і послідовне обслуговування пацієнтів;
- надавати можливість комплексного проведення профілактичних, лікувальних та реабілітаційних заходів;
- здійснювати проведення диспансерного нагляду;
- у разі необхідності організувати лікування співробітників на етапі спеціалізованої та висококваліфікованої медичної допомоги.

Для якісного надання ПМСД у межах комплексу медичного забезпечення особового складу у ВМС СБ України здійснюються через проведення медико-профілактичних оглядів із застосуванням масових скринінг-програм, регламентованих відповідними наказами і стандартами, які проводяться з метою подальшого покращення його медичного забезпечення.

Нами встановлено, що ефективний вплив на збереження та підтримання стану здоров'я ВС відбувається не тільки при їх зверненні за медичною допомогою, але й при проведенні щорічних диспансерних та планових активних

оглядів за запрошенням. Однак для його ефективної системної реалізації необхідне збільшення провідної ролі скринінгового компоненту діагностичних заходів через використання інструментальних діагностично-навантажувальних методик та консультування фахівцями, посади яких не передбачені штатним розкладом закладів охорони здоров'я СБ України. З метою ефективного вирішення цих питань необхідно використовувати взаємодію ВМС регіональних органів СБ України із закладами охорони здоров'я МОЗ України, іншими військовими та відомчими формуваннями медичної служби в умовах повсякденної готовності.

Впровадження цієї моделі дозволяє більш ефективно надавати комплексну медичну допомогу в системі СБ України:

- по-перше, через упорядкування направлення потоків хворих до відповідних відділень лікарями-спеціалістами ланки ПМСД на додаткове обстеження і лікування за потребою;

- по-друге, суттєво спрощує порядок контролю за наданням цієї допомоги у відповідності до діючих стандартів, строків обстеження та лікування.

У наш час у роботу ВМС регіональних органів СБ України впроваджуються стаціонар-замісні технології з метою оптимізації роботи щодо надання комплексної медичної допомоги, збереження наявних фінансових ресурсів та скорочення витрат часу на надання послуг медичного характеру особовому складу органів СБ України.

Необхідно зазначити, що споруди, в яких розташовуються заклади охорони здоров'я СБ України, спеціально спроектовані (або пристосовані) у відповідності до вимог спеціального будівництва.

Медична апаратура та інструментарій відповідають характеру і обсягу медичних втручань, що здійснюються в закладах; експлуатується тільки справна, відкалібрована, повірена та безпечна в експлуатації апаратура (інструментарій).

У системі ВМС СБ України впроваджені затверджені стандарти надання медичної допомоги, розроблені переліки необхідного медичного обладнання та устаткування, яким повинні бути оснащені ВМС регіональних органів СБ України.

ВИСНОВКИ

Проведені вивчення та аналіз організаційно-штатної структури та особливостей функціонування системи медичного забезпечення особового складу регіональних органів СБ України в режимі повсякденної готовності свідчать:

1. Організація медичної допомоги особовому складу СБ України, яку надають заклади охорони здоров'я СБ України, відповідає діючому законодавству, медико-санітарним нормативам та стандартам її надання, що є невід'ємним елементом єдиного медичного простору в Україні та об'єктивним аспектом складової якості медичної допомоги.

2. Провідним напрямком у системі медико-санітарного забезпечення особового складу СБ України є профілактичний, який сприяє збереженню здоров'я особового складу, досягненню у відповідні терміни стійкого та адекватного структурним та функціональним можливостям відновлення порушених функцій організму індивіда для оптимального виконання ним обов'язків військової служби та службової діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Військово-медична підготовка / Бадюк М.І., Токарчук В.П., Солярик В.В. [та ін.]. – К.: МП Леся, 2007. – 484 с.

2. Вороненко Ю.В. Кваліфікаційні вимоги та професійна модель сучасного керівника військово-медичної служби / Ю.В. Вороненко, В.П. Мегедь // Укр. мед. часопис. – 2009. – №1. – С. 56-60.

3. Про затвердження Інструкції про порядок медичного забезпечення в Службі безпеки України [Електронний ресурс]: наказ СБ України від 8 жовтня 2007 р. № 718. – Електрон. дан. (1 файл). – 2008. – Режим доступу: www.sbu.gov.ua. – назва з екрана.

4. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс]: Закон України 1992 р. – Електрон. дан. (1 файл). – 2009. – Режим доступу: www.sbu.gov.ua. – назва з екрана.

5. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / Під заг. ред. Ю.В. Вороненко, В.Ф. Москоленко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 680с.

6. Тітов Г.І. Аналіз сучасного стану законодавчої та нормативної бази з питань медичного забезпечення військовослужбовців Служби безпеки України / Г.І. Тітов, Є.В. Сергієні, В.О. Волошин // Східноєвропейський журнал громадського здоров'я. – 2009. – №1. – С. 71-74.

7. Тітов Г.І. Наукове обґрунтування оптимізації системи профілактики інвалідизуючих захворювань у військовослужбовців Служби безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук : спец. 14.02.03 „Соціальна медицина” / Г.І. Тітов. – К., 2008. – 20с.